ՀԱՅԿԱԶ

Գին 1912 ՀԱՅԿԱԶ 1884 ՀՈՒՆՎԱՐԻ 20

ՀԱՅԿԱԶ
ՕԳՈՒՏԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Օրագրատու Մուրատեան փողոց թիւ 16, Գ. յարկ

Ամսական գինը Պոլսոյ մէջ ֆր. 1
Վեցամսեայ » » 5
Տարեկան » » 10
Արտասահման տարեկան » 20

չա հաճած էր՝ ինչպէս Ազբաստա-
լիտամ ընկերութեան հանդէսն,
նոյնպէս և զայս պատուել իւր ներ-
կայութեամբ։ Բազմաթիւ պատ-
ուաւոր ազգայինք ևս ներկայ է-
ին հանդերձ ընտանեօք։ Կը կար-
ծուի, թէ 25–30 լիրա զուտ արդիւնք կը մնայ յօդուտ Միացեալ ընկերութեանց։ Յատկապէս չնոր-
հակալութեան արժանի է Իւսկիւ-
տարի Օժանդակ մասնախմբին ան-
ձանձիր ջանքը։

— Ըստ դիտողութեանց եկե-
ղեցականաց ոմանց՝ Կրօնական ժո-
ղովն որոշեր է, որ քահանայք և
աւագերէցք այսուհետև միայն
փորուրար առնուն ի հանդիսի յու-
ղարկաւորութեան ննջեցելոց։

— Կրօնական ժողովը լսելով,
որ Պուքրէշէն մայրաքաղաքս բեր-
ուած Միքայէլ քահանայն Պուք-
րէշ փախած է, հեռագրեց առ
ազգային հոգաբարձութիւն տեղ-
ւոյն, թէ դադարեալ է նա քահա-
նայագործմունէ, և թէ՝ հարկ է
ծանուցանել զայս Բուքանիոյ Հայ
ժողովրդեան, և մանգամայն ի
Պատրիարքարան տեղեկութիւն
փութացընել նորա վրայ։

— Կրօնական ժողովը Տ. Զա-
քարիա վարդապետի յանձնեց՝ Մէ-
լանիկ և Եանեա երթալ ի հոգևոր
մխիթարութիւն մերայնոց, և ի
դարձին տեղեկագիր բերել նոցա
վիճակին վրայ։

— Կրօնական ժողովը ներքին
կանոնագրութիւն մը պիտի ունե-
նայ. իւր դիւանին պատրաստել
տուեր է զայն, և քննութեան պիտի
ենթարկէ յառաջիկայ նստին։ Կրօ-
նական ժողովին պարտի ըստ օրինի
Ազգային ժողովոյ վաւերացման
բովէն անցընել այդ կանոնագրու-
թիւնը։

— Երկոից պաշտօնատան վե-
րաքննութեան առենի նախագահ
Ծովհաննէս էֆէնտի Զամիչ, մեր
Հռոմէական ազգայնոյ նշանա-
ւորներէն մին, որ բաց յայլ և այլ
պետական կարևոր պաշտօններէ,
առևտրական և հանրային չինու-
թեանց նախարարութեանց պաշ-
տօններն ալ վարած է, հինգշաբ-
թի կէսգիշեր մահկանացու կնիքը
ընթացք ի հասակի 63 ամաց։
Ծուղարհաւորութեան հանդէսը
կատարուեցաւ երէկ։ Մարմինը,
ժամը 3½ին, Արնաուտ դիւղի բը-
նակարանէն փոխադրուեցաւ ի Ս.
Ոակեբերան եկեղեցի Բերայի, և
անտի Փէրի դիւղի գերեզմանա-
տունը։

— Կը լսեմք, թէ Զնքուչի վանա-
հայր արժանապատիւ Տ. Մինաս վար-
դապետ հրաժարագիր ղրկեր է առ ազ-
գային վարչութիւնն, վհատանալով ո-
մանց կողմանէ իւր դէմ տեսնուած
թշնամական չարժումներէն, և թէ
մայրաքաղաքս գտնուող Զնքուչցիք
ցաւ կը յայտնեն իմանալով նորա հրա-
ժարիլն, և որոչեր են լիազորել ազգա-
յին վարչութենէն, որ չընդունի հրա-
ժարականը և քաջալերէ զնա, որոյ
փութաջանութիւնն ու խնամքն՝ մա-
նաւանդ Զնքուչի վանուց սեպհական
կալուածոց պահպանութեան լիազօրն
մէջ՝ անմոռանալի է։

—Յունաց Պատր. փոխանորդն, Եւ-
դոկիոյ առաջնորդին և Պատրիարքա-
րանի գործակատարին հետ մեր Պատ-
րիարքարան եկաւ հինգշաբթի ի փո-
խադարձ այցելութիւն։

— Պատրիարքական Գէր. փոխա-
նորդ Հայրն երէկ Պատրիարքարանի
գործակատար Ֆրէնկեան էֆէնտիի հետ
չնորհաւորութեան գնաց առ Վսեմ.
Ցակոբ փաշա Գաղաղեան։

— Բ. Դուռն, Քաղաքական ժո-
ղովոյ առաջարկութեամբ, պաշտօնա-
կան յանձնարարագիր տուաւ Պլևճի-
կի փոխառաջնորդ Սարաճեան Գեր. Տ.
Յովսէփ Ս. վարդապետի և Բազէյի
փոխառաջնորդ Մոկացեան Գեր. Տ.
Մեսրովպ Ծ. վարդապետի համար, առ
տեղական կառավարութիւնն, որով կը
դիւրանայ և առաւել կարդիւնաւորի
յիշեալ փոխառաջնորդաց պաշտօնա-
վարութիւնն։ Ցանձնարարագիրք այս
չարթու Պատրիարքարան հասան, յոր-
մէ իրենց տեղերը պիտի ղրկուին ա-
ռաջիկայ չարթու։

— Միացեալ ընկերութեանց կեդ-
րոնական ընդհանուր ժողովը պիտի
գումարուի վաղը ժամը 6½ին,
Գալաթիոյ կեդրոնական վարժարանի
մէջ։

— Այս օրերս հրատարակեցաւ Հայ-
կական լեզուի և գրագիտութեան ու-
սուցիչ Աբգանազեան Մհրան էֆէն-
տիի յօրինած Տեսական ու Գործնական
Գրագիտութիւնն, որ ընտիր ու նչա-
նաւոր երկասիրութիւն մ'է, և Հայ
լեզուի ու գրագիտութեան ուսման
համար արդարև կրնայ օգտակար հան-
դիսանալ ազգային վարժարանաց։ Ա-
ւելորդ իսկ կը համարիմք յանձնարա-
րել զայս պատուարժան ուսուցչաց,
վստահ լինելով, թէ ինքնին պիտի յօ-
ժարին ընդունիլ վարժարանաց մէջ։
Աբգանազեան էֆէնտին սիրով կը չը-
նորհաւորիմք՝ իւր այս կարևոր աշ-
խատասիրութեան համար։

(Դրքակցութիւնք փունջի)

Կաբէն 5 Հոկտ. 1884։ — Օսման-
եան կայսրութենէն և Հայոց Ազգէն։ —
Ամբողջ հինգ հակայ դարերէ հետէ,
մեր Ազգի մեծամասնութեան բաղդն
ամբապէս կապուած է Օսմանեան Կայս-
րութեան գահոյից պատուանդանին։
Պատմութիւնը կը հաստատէ զայս։ Ե-
րեքտասանդարդ դարուն սկիզբներն,
Օսմանեան մեծազօր պետութեան ևր-
կանկայիչատակ հիմնադիրն Սուլթան
Օսման Ղազի Խան, իւր դիւցազն զօ-
րականօք փոքր Ասիոյ մի մասին տի-
րելով Պրուսայու կողմերն, պատմա-
կան Ողիմպոսի ստորոտն իւր հոյակապ
տիրապետութիւնը կը հիմնէ։ Աւասիկ
այս թուականէն սկսեալ, տա՛ ըստ ա-
մէ, և տակաւ առ տակաւ կը նուա-
ճին Անատոլուի կողմերն հայաբնակ
երկրայ՝ Թոխաթայ և այլոց յաճա-
խակի արշաւանք, հանրական և ան-
ողոք կոտորածք, աւարառութիւնք,
եւայլն եւայլն. ըստ որում Մեծին Օս-
մանի յաղթական յաջորդներն, Օրխան-
ներ, Պայազիտներ, Մուրատներ, Սե-
լիմներ, Օսմանեան աչխարհակալու-
թիւնը բուռն ղօրութեամբ կը մղէն
յԱրևելս, հզօրապէս կը չարչարեն
Հայոց վրայ ծանրացող բռնակալաց լու-
ծը, և ամբողջ Անատոլու կանչեն
Թուրքիոյ սիրապետութեան ներքեւ։

«Օսմանցիք դժոխ եւ բարեսիրտ
ազգ մ'են» կըսէ մեր ժողովրդական
առածն, և այս՝ խիստ ճշմարիտ է։
մասնաւորապէս իրենց դրացեալ կամ
հպատակեալ հետ զգութեամբ և բա-
րեսրտութեամբ կը վարուին։ Դարա-
ւոր է Օսմանեան ազգին բարեսրտու-
թիւնն ու ներողամտութիւնը. դարա-
ւոր է նոյնպէս Հայոց ազգին սիրասի-
րութիւնն ու հաւատարմութիւնը։
Հայք բարոյապէս ոչ այնքան չնաս-
ուած են խալաններէ, որքան ղրակից
Քրիստոնեայ ազգերէ։ Հայք, Իսլամ
կրօնի մեծանուն հիմնադիր եւ հեղի-
նակի օրով, հանդիստ եւ խաղաղ վի-
ճակ մ'ունեցան, տուրքերը թեթևե-
ցան, բռնութիւնք մեղմացան եւ ա-
պատակութիւնք նուազեցան։

Ո՛ւր մնացին, ի՞նչ եղան Անիէն Լե-
հաստան, Մաճարաստան եւ յԱբբա-
րիա դաղթեալ 40 հազար տուն Հա-
յերն, իրենց եկեղեցիներով, կալուած-
ներով, հարստութեամբք եւ ճոխու-
թեամբք. նոցա հետքն իսկ այդ կող-
մերէն անյայտ լինելու վրայ է։

Հայոց Ազգն միշտ տիրասէր եւ հա-
ւատարիմ մնացած է եւ պիտի մնայ
Օսմանեան գահոյից. ցնորից եւ երե-
ւակայական հաշուոց մէջ գործ չու-
նինք. օտար ասպետուս տակ հանդիստ
չկայ. օտար մոլորակներէ լոյս եւ յոյս
ակնկալելն՝ անմտութիւն եւ կատարեալ
ապերախտութիւն է։ Թուրքիա՝ քա-
ղաքականք եւ երախտիօք՝ իւր հպատա-
կաց՝ եւ մանաւանդ Հայ ազգին հայր
ու պաշտպանն եղած է յաւէտ։

Ժամանակակից իրաց եւ դէպքե-
րու չարքին մէջ անմոռանալի են ե-
րուսաղէմայ Ս. Տեղեաց համար, երեք
ազգաց (Հայոց, Յունաց եւ Լատինաց)
մէջ պատահած պարբերական վէճերն
ու կռիւներն՝ ի մասին չինութեան,
նորոգութեան եւ սեպհականութեան
խնդրոց։ 1860–62 ին, յորժամ խնդիր
կը ծագի նորոգել Ս. Յարութեան տա-
ճարն, սրբազան տեղւոյն յունական եւ
լատինական մասերն Ռուսիոյ եւ Գաղ-
ղիոյ կառավարութեանց ծախիւք ան-
միջապէս կը նորոգուին. իսկ հայկական
մասն Քրիստոնեայ Եւրոպիոյ մարգա-
սիրութիւնէն կը վրիպի եւ անաես կը
մնայ խապար. հուսկ ուրեմն երջան-
կայիշատակ Սուլթան Ապտ-իւլ Ազիզ
Խան մեծածախ զոհողութեամբ կը նո-
րոգէ տաճարին հայկական մասն ի պա-
տիւ եւ ի խրախոյս իւր հաւատարիմ
Հայ հպատակաց։ Սեծազօր Սուլթան
Ֆաթիհի օրերէն մինչեւ մեր օրերը,
Կ. Պոլսոյ Հայք, մեծամեծ եւ կարե-
ւոր ծառայութիւններ մատուցած են
ու կը մատուցանեն Օսմանեան բարե-
խնամ կառավարութեան։ Հին ատեն-
ներն Օսմանեան զօրքն ու բանակն
ուր ուրեք որ պատերազմի երթային,
կռուոյն աւարն ու կապուտն, արծաթն
ու ոսկին, լիաձեռն եւ անխնայ Հայոց
գոզը կը պարպէին. ըստ որում պե-
տական բարձր ու կարեւոր պաշտօն-
ներ, չահեկան գործեր, օրինակի հա-
մար՝ պալատան ճարտարապետութիւն,
սեղանաւորութիւն, ոսկերչապետու-
թիւն, եւայլն, ամենքն ալ Հայոց Ազ-
գին առանձնաշնորհեալ էին։ Նմանա-
պէս կայսերական դանձուն եւ փողհ-
րանոցի վերատեսչութիւնն եւս երկար
ժամանակ ականաւոր Հայ դրամա-
տեարց աւատական ժառանգութիւնը
դարձած էր։

Հայոց խոհականութիւնն ու ճար-
տարութիւնը միշտ մեծ կշիռ եւ ար-
ժէք ունեցած է Օսմանեան բարեխնամ
տէրութեան առջեւ. հոյակապ Հայ
հանճարներ, Պէզեճեաններ, Դադա-
եաններ, Մատաուսներ, Տատեաններ,
Պալեաններ եւայլն, ամեն անգամ մեծ
տեղ բռնած են պետական գործոց
եւ պաշտամանց մէջ, իրենց կարեւոր
եւ օգտակար ծառայութիւնքով։ Մինչ
ես խորհրդածութեամբ կիջնեմ պահ
մը ազգային անցեալ ներքին խաւերն,
Պօլսոյ Թղթաթերն մեզ կը բերէ աւե-
տաւոր լուր մը։ Գեր. Օրմանեան Բ.
Դրան հրամանաւ Պօլսէն մեկնած եւ
Տրապիզոն ժամանած է՝ ընդ հուսկ կա-
րին իւր վիճակին վերադառնալու հա-
մար։ Այս լուրը լաւ տպաւորութիւն
ըրաւ մեր ազգայնոց վրայ. ուրախա-
ցաւ Հայ ժողովուրդը, սրտաբուղխ եւ
ջերմ մաղթանքներ ուղղելով յերկինս,
վասն թանկագին կենաց Օգոստափառ
Սուլթանի։

Ի նախնեաց սովորութիւն է մեզ,
մանաւանդ սրբազան պարտականու-
թիւն՝ աղօթել տիրող թագաւորի հա-
մար։ Բարձրեալն Աստուած յամս յա-
մայր ի զօրութեան անսասան պահէ
Օսմանեան գահն ու պետութիւն. չը-
նորհեն երկինք երկար եւ երջանիկ օ-
րեր մեր հայրախնամ Սուլթանին, յա-
ջողութիւն եւ փառք իւր ղօրաց եւ
դինուց. հանճար եւ խոհասութիւն
իւր արդարադատ նախարարաց. յա-
րատեան ընդ միշտ եւ անպակաս մեր
երկրին եւ ազգութեան համար կորո-
վամիտ վէզիրներ, հոյակապ եւ բարձր
դիւանագէտներ, Բաշիաներ, Ֆուատներ,
Ալիներ, Սայիտներ, որոց ճարտար ու
խոհասուն վարչութեամբ երջանիկ կը
լինի համայն Թուրքիա։

Ե. Խաչիկեան

Ամասիա. 4 Հոկտ. 1884։ — Հանդուցեալ Տ. Եղեսեան Սրբազանի սենեկին բացուիլն եւ բոլոր գոյից ու թղթոց տալն ու վրայ լինելը՝ լրագրոյդ 1907դ թուոյն մէջ հրատարակուած էր։ Արդ՝ հարկ կը համարիմ տեղեկութիւն տալ թէ յիշեալ սենեակն Ամասիոյ Ս. Նիկողայոս եկեղեցւոյ պարտիզին կից դպրոցին վրայ, եւ լուսահոգի Եղեսեան Սրբազանի գոյքը մէկէն ամփոփուած լինելով՝ Ազգին կողմանէ տեղի ունեցած առաջարկութեան համեմատ, տեղւոյս դատարանի եւ ընդհանուր դատախազի օգնականին միջոցաւ կընդունելով մեր պալատեան թողուած է. անկէց քանի մը չարաթ ետքն երկուչարթի օր մը յիշեալ կնքուած սենեկին քովի սենեակը աղջկան վարժարան ընդու նպատակաւ, ազգին կողմանէ խումբ մ'աշակերտուհիներ կը բերուին հոն. նոյն միջոցին յանկարծ կը տես-նեն որ Եղեսեան Սրբազանի փակեալ սենեկին կնիքները խանգարուելով եւ փականքը խորտակուելով դուռը բաց-ուած, ներքը տակն ու վրայ եղած եւ մէջէն չատ մը բաներ դողցուած են. իսկոյն պէտք եղած տեղերը տեղեկու-թիւն կը տրուի, պաշտօնական ան-ձինք եւ այլք կուգան եւ կը քննեն որ սենեկին կնքուած ժամանակը յիշեալ դռոյց մէջ տեսնուած 19 Օսման-եան ոսկւոյն 18 հատը (մէկ հատը մի-այն քազմոցին վրայ կնկեր է) եւ տոպ-րակ մը ոսկի եւ արծաթ հին դրամներ (անթիքա) եւ ձեռագիր փոքրիկ դիրք մը եւ մի քանի ձեռագիր հեղինակու-թիւնները եւ այլ մաս մը թուղթեր, Սրբազանին կնիքը եւ չեռնուած ու չգիացուած ո՛վ գիտէ ինչեր դողցուած են, որոյ վրայ թէ՛ ամեն պաշտօնական անձինք եւ թէ՛ այլք կը զարմանան, կը զայրանան, եւ այս դէպքն Ամա-սիոյ Հայուն պատիւ չբերեր, կըսեն, եւ իրարու հակառակ չատ մը կարծիք-ներ կը յայտնեն մինչեւ ցարդ։ Ցետոյ յիշեալ սենեակը դարձեալ կնքուելով սենեկին առջեւն ալ պահապան մը կը դրուի, եւ գալոցին վարժապետն ու ժամակոչէն որդին հարցաքննութեան կենթարկուին, բայց մինչեւ ցայսօր ո՛չ գողեր, ո՛չ գողակիցներ եւ ո՛չ ալ գողութեան հրահանգ տուողներ երե-ւան չեկան։ Վերջապէս անցեալ չա-բաթ կնքողներուն հետ յիշեալ սենեա-կը գացինք եւ բացինք. տեսանք որ ցիր ու ցան եղած չատ մը անկարեւոր թուղթեր, հին տպագրատառեր ու կօչիկ-ներ եւ 8ի չափ պարապ մատուներ, եւ կազմար ու ջրի ման, մկրատ, զինկին եւ ասոնց նման հինցած բաներ եւ Սրբազանին ուղղեալ նամակներ եւ գրութիւններ եւ չատ մը կազմեալ եւ անկազմ հին լրագիրներ, եւ կէս սըն-տուկէն քիչ մ'աւելի դիրքեր միայն մնացած են, որոնք դատարանի կող-մանէ ի դիր առնուելով սենեակը դար-ձեալ կնքուեցաւ։ Ոմանք կարծիք կը յայտնեն թէ Եղեսեան Սրբազան Պան-դոներու մէջ քանի մը հազար ոսկի ունէր. բայց չկայ. վերջապէս՝ գողե-րուն ձգած բաները քանի մ'օրէն վա-ճառելով թաղման ծախքն եւ մէկ քա-նի տեղ ունեցած պարտքերը վճարե-լու եւ գերեզմանին վրայ ալ քար մը դնելու միտք ունինք, եթէ կարենանք եւ յաջողինք։ Արդ՝ ի լուր աչխարհի կը հրատարակեմք եւ կը ծանուցանեմք թէ, ինչպէս քիչ մը յառաջ ըսինք՝ լու-սահոգի Եղեսեան Սրբազանի կնիքն ալ գողցուած է. եթէ առանց ուրիշ ա-պացուցի եւ հաստատութեան՝ յիշեալ կնիքով կնքուած որ եւ է գրութիւն կամ գրութիւնք երեւան ելնեն՝ անըս-տոյգ եւ անընդունելի պիտի համար-ուին։ Ե. Նաւասարդեան

Բոսպոռ. 16 Հոկտ. 1884։

Ամսոյս սկիզբները կռիւ ծագելով տեղւոյս ազգային վարժարանի հոգա-բարձուաց ու դաստատուաց մէջ՝ վար-ժարանը փակեցաւ, եւ դաստատուք Պօ-լիս՝ Բուսանիա եւ այլուր ցրուեցան։ Վարժարանին փակման պատճառ ե-ղած է դաստատուաց ամսաթոշակաց եր-կու ամսէ հետէ անվճար մնալն։ Օրի-որպէս վարժարանն ալ արդէն փակեալ է, վարժուհւոյն ամուսնանալուն պատ-ճառաւ։

Շումլայի ազգային ու կրթական վիճակն ալ արդէն ի վաղուց բաղմա-ծանօթ է։

Պատրիարքարանն ինչո՞ւ արդեօք տակաւին լռեալ կը թողու զՀայս Պուլ-ղարիոյ եւ Բումանիոյ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Առևտրական և երկրագոր-ծական նախարար Սուլթի վսեմ Օգոստ. Սուլթանին ներկայացաւ, և Նորին վեհափառութիւնն, ի նշան իւր բարձր գոհունակութեան և համակրանաց, ականակալ և թանկագին տուփ մը ընծայեց ա-նոր։

— Եանեայի կուսակալ կարգե-ցաւ Մանաստիրի նախորդ կուսա-կալ Ահմէտ Էյուպ փաշա։

— Կայսերական երրորդ բա-նակի ընդհանուր հրամանատար անուանեցաւ Թոսովայի կուսակալ Ֆէրիդ Ազահի փաշա։

—Մանաստիրի կուսակալ կար-գեցաւ Եանեայի նախորդ կուսա-կալ Ալի Ռէմզի փաշա։

— Միւթէմայիզի աստիճան տրուեցաւ՝ Մըսըրլեան Միքայէլ էֆէնտիի։

— Սալիհէի աստիճան՝ Կէյվէի Գայմագամ Նուրի պէյի։

— Թոսովայի կուսակալ կար-գեցաւ՝ Իւսքիւպի նախորդ կա-ռավարիչ Ցայիդ փաշա։

— Հալէպի նահանգին Մէք-թուպճի անուանեցաւ Փի.քրեթ Է-ֆէնտի։

— Սալիհէի աստիճան տրուե-ցաւ կայսերական պալատան բը-ժիշկներէն Տօքթէօր Նազաչեան էֆէնտիի։

— Եգիպտոսի Հանձգային դատարանաց կողմանէ կարգեալ յանձնաժողով մը որոշեր է ննջել՝ Աղեքսանդրիոյ Ցունաց Պատրիար-քին առանձնաշնորհմանց մէկ քա-նին, որ տրուած են կայսերական հրովարտակօք։ Տեղւոյն Գայլրուն անուն յունական լրագիրը կը գան-գատի այս որոշման դէմ, և ցաւ կը յայտնէ որ դատարանին յոյն անդամք ևս ստորագրած հաստա-տած են զայն։

— Սամսունի Ճանապարհաշ-այս չարթու մայրաքաղաքս եկող Լեսպոսցի մը հետևեալը պատմեր է Թերճեմանը–Հագիգաթի. «Երբ հասայ Սամսունէն 8 ժամ հեռի Գավադ ըսուած տեղը, տեսայ իմ երեք հայրենակիցներս, որոց մի-ոյն դլուխը չարաչար պատռած էր, միւսն խօսելու անկարող վիճակի մէջ պառկած էր ուշաթափ, իսկ երրորդը կաշխատէր դարմանել զանոնք։ Հարցուցի այս վիճակին պատճառն, պատասխանեցին թէ երեք չերքէս Գավագէն 2 ժամ հեռի տեղ մը յարձակելով՝ կողոպ-տեցին և այս վիճակին ենթարկե-ցին զմեզ։ Եւ որովհետև խեղճերն ըսին, թէ իրենք չեն կրցած լուր տալ Գավագի Միւտիրին, ևս գա-յի եղածը պատմելի, և նա խումբ մը ոստիկանաց հետ յիշեալ տեղը վութալով՝ տարօրինակ չանիւք յայդողեցաւ դանել աւազակներն, և կողոպտելոց ներկայացնել, ո-րոնք իսկոյն ճանչցան։ Հետևեալ օրն, այրի Միւտիրը խեղճերէն կո-ղոպտուած բաները դանելով նո-ցա յանձնեց, և աւազակները բան-տարկեց։

— Փիլիպէի համանուն լրագի-րը կը գրէ, թէ գաղղիարէն լեզ-ուաւ նոր լրագիր մը պիտի հրա-տարակուի մեծերս, որուն տարե-կան 500 լիրա պիտի արուի, և Պուլղարիոյ նախորդ նախարարա-պետ Պ. Զանքօֆ ևս տարեկան 10,000 ֆրանք պիտի վճարէ ի պաշ-պանութիւն իւր կուսակցութեան։

—Որոյ ժառանգութեան տես-չութեան վերաբերեալ օրինաց բա-րեփոխութեան ձեռնարկեալ է այս օրերս, այդ կարևոր տեսչութիւնն այսուհետև առաւել բարւոք և օրինաւոր կերպիւ կատարելու նը-պատակաւ։

— Մեծ Եպարքոսն անցեալ կիրակի Ղալաթիայէն կառօք անցած աեն, Քարաքէօյ արաբ կին մը դիպուածով կառապ ձիերուն ներքեւ ինկած լինելով՝ Նորին բարձրութիւնն իսկոյն կառքէն իջեր, կինն անձամբ վեր հաներ, մօտակայ դեղարան մը տարեր դարմանել տուեր, և առատ դրամ պարգեւելով՝ տունը դրկեր է յատուկ կառքով։

— Զիւրիւկ–Սուլն Ալի փաշա հեռագիր մ՚ուղղելով առ Թէրճէմանը Հադիգաթ, գանգատեր է Տրապիզոնի կուսակալ Մըրզի փաշային դէմ, թէ քանի մը ճանապարհաց չինութիւնը լաւ վիճակի մէջ չէ, և թէ՝ Սըրզի փաշա երբեմն խաոութիւններ ի գործ կը դնէ։ Ալի փաշա քննչի մը պէտք ղգացեր է, իսկ Թէրճէմանը–Հադիգաթ խաղաղարար մը ղրկել լաւագոյն կը համարի, փափաք յայտնելով որ երկու մեծ մարդոց մէջ երեւան եկած գժտութեան վերջ արուի։

— Բերա, Վալիտէ–Զէշմէսի, Հայ հռոմէական ընտանեաց մը մանկամարդ աղջկան անյայտ լինելն ու ապա գտնուիլը ծանուցինք նախորդ թերթով։ Աղջիկն արդարեւ անձնասպանութեան խորհուրդ ունի եղեր, բայց երբ ծովեզերքն հասեր է, օդին ցրտութիւնն և ալեաց ահարկու տեսքը կասեցուցեր են զինքը։ Սակայն չկրնալով ծնողաց քով վերադառնալ խոյն, աղգական կնոջ մը տունն ապաստաներ և քանի մ՚օրէն ծնողաց քով վերադարձեր է նորա հետ։

— Սէլանիկի գաւառական լրագրէն կիմանանք, թէ նախորդ ամսոյ 24 ին, Պուլղարիոյ սահմանաց մօտ Գարչը–Թէփէ ըսուած տեղը կռիւ մը տեղի ունեցած է։ Կայսերական զօրաց Մխլաղիճեւրէն Հաճի Օսման էֆէնտի իւր զօրքն կռուի բռնուելով պուլղար աւազակախմբի մը հետ, յաղթող է վերաւորել անոնց մեծագոյն մասն, բայց ինքն ալ թեթեւ վերք մը առեր է ոտքին վրայ։ Աւազակք չկրնալով դիմադրել կայսերական զօրաց, ստիպուեր են խոյս տալ Պուլղարիոյ սահմանայ ներսերը։

— Երզրոդ աստիճանի Օսման Նիյէ պատուանշան տրուեցաւ՝ Ա. Ֆիան–Դարահիսարի կառավարիչ Իսրահիմ Սարիմ պէյի։

— Թէրճէմանը–Հադիգաթ եւ քաջալերի ներբող լսօսած էր Զէրքէսաց մեծամեծներէն Հաճի Էսհագ պէյի համար, ծանուցանելով որ սա՛ երբ լսեր է թէ կեսարիոյ Թղթատարութեան կարաւանին զարնուիլն ու կողոպտուիլը չերքէսաց կը վերագրուի ըստ սովորութեան, ամօթ և նախատինք համարելով չերքէս ժողովրդեան համար, կառավարութեան դիր տուեր է թէ ինքը կը վճարէ բոլոր յափշտակեալ դրամն, նէթ հաստատուի՝ աւազակաց մէջ չերքէս մ՚անգամ գտնուիլը, և միւս կողմանէ ինքն ալ Ասպաղայից գլխաւորներէն գիր առնելով, նոցա հետ խուզարկութեան ելեր է, և վերջապէս աւազակք գտնուելով՝ հաստատուեր է թէ նոցա մէջ բնաւ չերքէս չկայ։

— Թէրճէմանը–Հադիգաթ ծանուցած էր երէկ, թէ այսու հետեւ առանց հրաամարակութեան ծախուց չպիտի հրատարակէ դառնութիւն առնելէն առ ինքն ուղղեալ հեռագրերն, զանազ իրրեւ մանաւանր չհասուց վերաբերեալ գրուածներ համարելով։

— Լուր տուեր են Թէրճէմանը–Հադիգաթի, թէ ասկէ չաթալճա մը յառաջ Պէկիրաժի անտառին մէկ կողմէն հրդեհ պատահելով մէկ երկու օր չարունակելէն և անտառն այրեցաւեր ընելէն յետոյ առաջքն առնուեր է, թէ՝ հրդեհին պատճառ եղած են անտառին մէջ խառնած ծխացած խոխլներն ու ոստերն, որ չորցեր և ինքնին բորբոքեր են, և թէ՝ ժամանակաւ թոյլ կը տրուէր աղքատիկ մարդոց, որ զանազ հաւաքեն տանեն, բայց ապա արգիլուեր է, և երթ ծխայ այս արգելքն՝ պիտի չարունակուին հրդեհի արկածք։

— Չորրորդ և ութերորդ Թաղապետութեանց համարակալք անհաւատարմութեան պատճառաւ պաշտօնանկ լինելով՝ դատաստանի ենթարկուեր, և նոցա տեղ այլք ընտրուեր են։

— Ելմոխոյ պաշտօնատունէն 100 հազար ղրուշի գողութիւն մ՚ալ եղեր է, և կը կարծուի թէ այս գործն ընողն առաջին գանձապահ Ասլքի պէյի երաշխաւորութեամբ կարգեալ Ղալիպ էֆէնտի անուն պաշտօնակալ մ՚է։

— Տրապիզոնի պատժական նախադատ ատենի նախագահ Ա. Ղեքսանդր էֆէնտի՝ որ ժամանակէ մը հետէ մայրաքաղաքս կը գտնուէր ի դարման՝ ապաքինելով վերադարձեր է ի պաշտօնատեղին։

— Անգլեաները գրած էին ք, թէ ելմոխոյ պաշտօնատան մէջ ատենադպրաց ի պահ տրուած դռնապահներէն մաս մը գողցուած լինելով յատուկ յանձնաժողովոյ մը միջոցաւ քննութիւն բացուած է՝ գողցուած դռնապահէին քանակութիւնը ճշդելու համար։ Ըստ վերջին տեղեկութեանց՝ յիշեալ դռնապահներէն ո՛ր և է գողութիւն եղած չէ, այլ պաշտօնատան արժեթուղթերէն (խաղինէ–թահվիլաթը) միայն 55 հատ պակաս տեսնուելով՝ պաշտօնատունն 1500 լիրա տուեր և նոյն արժեթուղթերէն դներ է։ Ա. յս գողութեան հետեւանքը դեռ անյայտ լինելով՝ խուզարկութիւն կը լինի։

— Յայտնի է, թէ 95–99 տարիներու Հէվալէներէն գաւառներէն մայրաքաղաքս բերուած, և յատուկ մանաժողովոյ մը յանձնուած էր՝ նոցա վճարման համար եղանակ մը որոշել։ Արդ՝ յիշեալ յանձնաժողովը կառաջարկէ, որ ելմոխոյ պաշտօնատունը մէկ մէկ «էրկէ տայ Հէվալէի տէրերուն՝ առառաւելն 5 տարւոյ մէջ մասն առ մասն վճարելի, և ասոնց վճարման յատկանան՝ նախընթաց տարիներու Պադայէներէ գանձելի դուռ մարներն և մաքսատանց կողմանէ դրամի փոխարէն ընկալեալ վաճառքներու հասոյթն։ Ելմոխոյ պաշտօնատունն Մեծ Եպարքոսին մատուցած է յանձնաժողովոյն այս առաջարկութիւնը։

— Եգիպտոսի բանակին և ոստիկանութեան 1885 ի ելմտայոյսն որոշուած է։ 130,000 լիրա՝ բանակին, և 230,000՝ ոստիկանութեան։ 1884 ին սոցա համար ծախք կը լինէր 450,000 լիրա։ Բանակը պիտի բաղկանայ 4,000 զօրքէ, ընդ որում 18 անգղիական սպայից։ 3,000 հոգի պիտի աւելնան ոստիկանութեան վրայ։

— Միացեալ–Նահանգաց հնդնախուզական ճեմարանն և Ամերիկան ընկերութիւնը քանի մը ձեռնհաս անձինք ճանբայ հանած են հնագիտական խուզարկութիւններ ընելու համար Եփրատէն ի Շիգրիս տարածուող երկրայ մէջ։ Ա. յս գիտական խուզարկութիւնք պիտի տեւեն 4 ամիս։ Խմբին պետ՝ վերապատուելի Ուիլհեմ Հէյս Ուօրթ անցեալ շաբթու Պոլիս հասած է նախապատրաստութիւններ տեսնելու համար, և նախընթաց օրը Իզմիր ուղեւորեցաւ խմբին լուսանկարիչ Պ. Հայնսի հետ։ Ընդ ուսուցիչն որ մօտերս Հայաստանի մէջ հնագիտական խուզարկութիւններ ըրաւ, անոնց պիտի միանայ Իզմիրի մէջ։ Ապա Մերսինէն ցամաքի ճանբով պիտի սկսին իրենց ուղեւորութիւնը։ Նեւերքի մեծահարուստ գերդաստաններէն օրիորդ Ուօլֆ յանձն առած է վճարել այս գիտական ուղեւորութեան բոլոր ծախքը։ Մայրաքաղաքիս Ամերիկեան դեսպանատան գործակատար Պ. Հիլը երկուշաբթի օրը ներկայացուց Պ. Ուօրթ արաբերին, ներքին և կրթական գործոց նախարարներուն, ինչպէս նաև Ցատեան Քարութիւն էֆէնտիի, որք յոյժ սիրալիր կերպիւ տեսակցեցան հետն, ուղեւորութեան համար հարկ եղած ամեն դիւրութիւն և օժանդակութիւն նուիրել խոստանալով, և յանձնարարական գիր ուղղելով առ տեղական իշխանութիւնս։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

= Պելճիոյ նախարարութիւնն՝ որ կղերական կուսակցութեան ծայրայեղ անդամներէն կազմեալ էր, և հանապազ աղատականաց հակակրութեան ու արհամարհանաց ցոյցերուն ենթակայ կը լիներ, վերջապէս հարկադրեցաւ հրաժարիլ, և նոր նախարարութիւն մը կազմուեցաւ, թեպետ դարձեալ կղերական կուսակցութեան անդամներէ, բայց չափաւորական պետի մը նախագահութեամբ։ Արդ՝ կը ենայ տեսնել, թէ այս նոր նախարարութիւնն ինչ պիտի ընէ իւր նախորդին յօրինած կրթական օրէնքն, որոյ վասն մեծ ձախոյս յուղեցան ազատականք, և մինչև իսկ սգոյ դրօշակներ պարզեցին վարժարանաց վրայ, և բողոք բողոքի վրայ մատուցին թագաւորին։

= Հապէշստանի թագաւորն հելլենական կառավարութենէն բժիշկ մը խնդրած է՝ 16 հազար ֆրանգ տարեկան վճարելու պայմանաւ։

= Ըստ ելմտական պաշտօնատան յայտարարութեան Ռուսիոյ, 1883 ին ամբողջ Ռուսիոյ մաքսերուն հասոյթը 101 միլիոն րուպլի պիտի լինի, այսինքն 620 հազար րուպլի աւելի քան ներկայ տարւոյս։

= Բադանոյի աղետալի վոթորկին վրայ հետեւեալ տեղեկութիւնք կը հասնին։

«Երեկոյեան դէմ սեպթեմբեր ամսոյն կը տարուբերէին ետնայ լերան վրայ. և ահա՛ ծովն, արդէն փրփրադէզ, կատաղի ալեկոծութեամբ մը մտնչել սկսաւ յանկարծ։ Քառորդ ժամ յետոյ կըսկսէր լլկնել այնպիսի յորդահոս տեղատարափ մը, որ մարդ չէր կրնար կանգուն մ՚ատկին տեսնել։ Սաստկաշունչ հովը կոտնար չարաչուք, և ամեն ինչ կաւէրը կը տանէր իւր առջևէն։ Սարսափելի օդմ՚էր, որ սարսուռ կազդէր ամենէն քաջասրտի քնակչաց իսկ. կանայք ի ծունր լլկեալ կաղօթէին անոնց համար որք բաց դաշտին մէջ այսպիսի վոթորկի մը բռնուելու դժբախտութիւնն ունեցած էին։ Ա. յլ դէռ ո՛չ ոք կը մտաբերէր թէ ո՛րպիսի աղէտներ ահարկու վոթորիկը պիտի բերէր կըզգոյն վրայ։ Հաղիւ թէ մրրիկը խաղաղիլ սկսաւ, սուրհանդակ մ՚եկաւ գուժեց Քալաքապետութեան թէ Զիլալի, Պորկո, Կուարտիա և Օկնիսա կոչուած չըրջակայ գիւղերը բոլորովին կործանած են անձրևին և հովին սաստկութեամբ, որք կաղմած էին թաթառ մը. հարիւրաւոր բնակիչք թաղուած են փլած տանց ներքև, և արաերն, այդիներն և չադանակի անտառը բնաջինջ եղած են։ Բազում հոյաչէն ամարանոց ազերակայ չեղջակոյտ մը դարձած էին. կործանեալ ամրողջ գիւղերու դիրքը միայն կորոշուեր աղիւսի և կղմինարի դեղերէն, և ո՛չ մէկ բնակարան կանգուն կը տեսնուէր։ Փլատակաց ներքևէն լսելի կը լլկեին կենդանոյն թաղուած դժբախտներու ճիչերն ու աղաղակներն։ Անոնք որ աղատած էին ամենակուլ թաթառէն, գերմարդկային ճգամբք չանադիր եղան փրկել իրենց նմանները, վըլատակները մկկդի ըրին խնամով, և յաջողեցան շատեր կորզել մահուան ճիրաններէն։ Բայց հետզհետէ դիակներ կը հանուին, որոց ճիշդ թիւը չծանուցուեցաւ տակաւին։ Իսկ նիւթական կորուստը կը հասնի հինգ միլիոն ֆրանգի։ Վերջին երկու տարւոց մէջ Իտալիա թաթր եղաւ իրարմէ աւելի աղետաբեր պատահարաց։ Նախ ողողմունք, ապա Քազամիչիոլայի և Իսքիոյ երկրաշարժն, յետոյ հնոտխան, և ահա՛ այժմ վոթորիկ, թաթառ և կործանմունք ի Քադանիա։»

= Իտալիոյ բանտից մէջ, ըստ նոր վիճակագրոյ մը, կան 5,363 անձինք՝ ցկեանս չղթայակապ աշխատութեան դատապարտեալ։ Տարեկան ելմտայուսին մէջ 33 միլիոն ֆրանգ նշանակուած է այս հաստատութեանց ծախուց համար, մինչդեռ դաստիարակութեան յատկացեալ դումարն 30 միլիոնը չանցնիր։

= Սոֆիայէն կը ծանուցանեն, թէ Պուլղարիոյ նշանաւոր տիկնայք և օրիորդք ամենայն փութով կաչխատին՝ երկրին մէջ ուսումն ու դաստիարակութիւնը տարածելու համար։ Նախարարապետին լծակից տիկին Գարավէլօֆ՝ պուլղարական լեզուն կուսուցանէ Սոֆիայի մարմնամարզական վարժարանին մէջ. և նախորդ նախարարապետ Պ. Զանքօֆի դուստրը Պուլղարաց և ընդհանուր ազգայ պատմութիւնները կը դասախօսէ ամենայն եռանդեամբ։

= Գահիրէէն առ Տէյլի–Նիւզ գրեր են, թէ Անգղիոյ կառավարութիւնը մտադիր է առաջարկել տերութեանց, որ Եգիպտոս բնակեալ եւրոպացիք այսուհետև վճարեն բոլոր այն տուրքերն, զոր կը հատուցանեն ընկերք։

= Պերլինի չինական նորընտիր դեսպանը, Շու–Զին–Զին, ամսոյս 11 ին Պերլին հասեր է, 24 հոգւով հետ, յորս են կինը, դուստրը, 8 պաշտօնակալք, սպասաւորք, և այլք։ Նախորդ դեսպանն ու դեսպանուհին՝ մեծ համազգեստուք, հանդերձ ամենայն պարագայիւք, ընդ առաջ գացեր են մինչև երկաթուղագոյն կայարանը։ Դեսպանատան երկու պաշտօնակալք ալ հետ տարեր են իրենց կիներն։ Ազատամտութեան արդիւնք կը համարուի՝ կանանց Պերլին տարուիլը։

= Միացեալ Նահանգաց հանրապետութեան նախագահական ընտրելիներէն Պ. Քլիվլանտ փողոցէ մը անցած ատեն, մարդ մը նորա վրայ յարձակելով բռնցի հարուած մը իջեցուցեր է, բանտարկեալ եղբօրն ազատութիւնը խնդրած, և խնդիրն անլսելի մընացած լինելուն համար։ Հարուածողն անմիջապէս ձերբակալուելով բանտարկուեր է։

= Ռուսիոյ Զարն վերջին անգամ Վարշաւիա գտնուած ժամանակ, Բոլոնիոյ բարձրաստիճան պաշտօնակալաց դէմ ժողովրդեան կողմանէ բաղմաթիւ աղերսագիրք տրուած լինելով՝ քննութիւն բացուած է այժմ, և դատական նախարարն Բեդրոպուրկէն Վարշաւիա դացած է՝ ի վերակացութիւն քննութեան։

= Անգղիա հետզհետէ կը զօրացնէ չինական ջուրերը գտնուած նաւատորմն։

= Անգղիոյ Պրէսթօրտ մեծ քաղաքին մէջ ջրոյ սով ծագած է։ Ջաղացքները դադրած են ջրոյ նուազութեան պատճառաւ, և չոգիով բանող հանրակառքն ալ դադրեցուցած է իւր երթեւեկութիւնն, կաթսաներու ջուր չունենալուն համար։ Մաքուր ջրոյ կողմէ Անգղիոյ չատ մասերն աղքատ են։ Լանտոն մեծ մասամբ կապրի Թամիզ գետոյ ջրով, որոյ մէջ կը խառնուին մեծ մայրաքաղաքին աղտեղութիւնք։ Աղնուականք և հարուստ տակաւներով ջուր բերել կուտան Եւրոպոյ այլ և այլ կողմերէն։

= Սգոքհոլմի մէջ կատարուած երեսփոխանական վերջին ընտրութիւնք չեղեալ համարեցան, վասն զի հինգ օտարազգիք մասնակցած էին անոնց։

= Վիէննայէն հոկտ. 25 թղթով հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Աւստրիա և Սերպիա ծանուցագիր մը ուղղելով առ Բ. Դուռն՝ յիշեցուցած են Բումէլիի երկաթուղիներն Եւրոպական երկաթուղեայ հետ միացնելու դաշնադրութիւնը։

= Իտալացի մը՝ որ օրիորդի մը սիրահարած է եղեր, չկրնալով իւր փափաքը կատարել, յուսահատելով՝ ինքզինքն սպաններ է, կտակելով մեկ մեռելին, որ իւր մարմնոյն նշդէն մամ մը չինէ, և կտակադրոյն մէջ գտնուած թուղթին հետ տանի յանձնէ զայն սիրուհւոյն։ Թղթին մէջ գրուած է եղեր. «Ինչպէս և կենդանութեանս կայրէի քեզի համար. նոյնպէս ահա մահուանէս ետքն ալ՝ կայրիմ քեզի համար մամի պէս. կարդա՛ հրաժեշտի այս գիրս՝ իմ մահուանս լուսոմիս»։

= Պրունսվիքի հանգուցեալ Դուքսն իւր բոլոր պատրաստ դե-

բամբ (13 միլիոն անգլիական լիրա) թագած է Բուլղերլանտի Դքսին՝ Հանովրի գահազուրկ թագաւորին որդւոյն։ Կալուածոց մեկ մասն աւատական լինելով, Բրունսիոյ թագաւորութեան անցած է։ Բայց Գերմանիոյ կառավարութիւնը փութայ մերժել Բունզերլանտի Դքսին յաջորդութեան իրաւունքը, զոր յաւուրս յայտարարութեամբ մը պահանջեց նա։ Ցիշեալ Դուքսը նշանաւոր է՝ առ կայսրութիւնն Գերմանիոյ ունեցած հակակրանօքն։ Պրունսվիքի Դքսութիւնն ունի 327000 բնակիչ, և համանուն մայրաքաղաքն՝ 66000։

= Երկու հարուստ Ամերիկացիք, Նիւ-Եորքէ Էքրալտի Տնօրէն Պ. Պէնեդ, և Պ. Մաքէյ, իրենց անձնական ծախիւք հաստատեցին հեռագրոյ ընդհովկայ պատրան մ'ընդ մէջ Իրլանտայի (հիւսիսային ծայր Եւրոպիոյ) և Նիւ-Եորքի։ Անցեալ շաբաթ այս նոր հեռագրոյ միջոցաւ հաղորդակցութիւնը սկսան Ամերիկայի և Եւրոպիոյ մէջ։

= Շաբաթագործութիւնն հետզհետէ Ռուսիոյ մէջ զարգանալու վրայ է։ 1883–84ին, քսերը գործարանայ մէջ 18 միլիոն բուռ շաքար գանուած է։ (մեկ բուռ 13 օկա է)։

= Բիդրոպուրկ, Ջարլին կեանց դէմ ոչնչականայ մեկ նոր դաւադրութիւնն երեան եկեր է։

= Պուլղարիոյ իշխանն ապրիլին խորհրդարանը բացաւ ամսոյս 13ին։ Ժանոյց թէ երկիրն յանդարտ է, և տէրութիւնք Պուլղարիոյ բարեկամ. թէ՛ եկմիոյ վերաբերեալ օրինական նոր ծրագրերը պիտի մատուցուին խորհրդարանին, և թէ՛ ի մօտոյ վերջ կը տրուի Սերպիոյ և Պուլղարիոյ մէջ վերջած դիւանագիտական։

ՍՏՅԼ ԵՒ ՍՏՅԼՔ

×× Դերմանիա է Զինաստան։ — Դերմանացի քողոքական քարոզիչ մը, որ այժմ երկնային կայսրութեան Ցունք Վխնկ քաղաքին մէջ կը դրամնուի, ամ'ալես կը գրէ ի Պերլին, – «Մեկ քանի օր յառաջ երկար ճանրորդութիւն մ'ըրի ի Թունկքուն և չրկակայքն, ուր լաւ ընդունելութիւն ըրին ինձ՝ դերմանացի լինելուս համար։ Մեծ չուկայէ մը մէջ ժողովրդեան ի սկզբան անվստահաբար ինձ դէմ եղան, բայց այսու ամենայնիւ ուղեցին լսել ինձ, և իմ գրքերս ծախու առնուլ։ Յանկարծ մարդ մը ինձ մօտենալով հարցուց թէ ես ֆրէնչմա՞ն եմ, գաղղիացի՞ եմ։ – Ո՛չ, ես գերմանացի եմ, պատասխանեցի։ – Ինչ, դուն գերմանացի ես. իրա՞ւ է որ դուք 10–12 տարի յառաջ գաղղիացիները նուաճելով իրենց կայսրն գերի վարեցիք։ – Իրաւ է, պատասխանեցի։ Այդ մարդն անմիջապես ժողովրդեան դառնալով գոչեց թէ ա՛ռաքինի կառավարութեան քաղաքացին է։ Այսպէս կանուանէն Զինացիք գերմանիա։»

×× Նոյնի և այնմ ճանրորդութիւն։ — Հետեւեալ տողերէն կը տեսնուի թէ 30 տարիէ հետէ ո՛րչափ արագութիւն ձեռք բերուած է ճանրորդութեանց համար։ 1830ին 70 օր պէտք կը լինէր Անգլիայէն Բարեկիւսոյ հրատանդանն հասնելու համար. 120 օր՝ ի Յունուար, 130 օր՝ ի Սիտնէյ։ Նմանապէս Անգլիայէն ի Նիւ-Եորք երթալու համար 40 օր, ի Ռիօ Ժանէյրօ 36 օր, և ի Վալբարէզօ 110 օր։ Իսկ այժմ թղթատարութեան սուբհանդակը Լոնտոնէն հընելով 21 օրէն ի Գլսկա Բարեկիւսոյ, 18 օրէն ի Պոմպէ, 43 օրէն ի Սիտնէյ, 10 օրէն ի Նիւ-Եորք և 21 օրէն ի Ռիօ Ժանէյրօ, և 39 օրէն ի Վալբարէզօ կը հասնի։ Ա՛յժմ, երկրագնիս վրայ չկայ քաղաք մը, ուր Լոնտոնէն երկու ամիս ճանրորդութեամբ երթալ կարելի չլինի։

××× Դրամատոնէից և աստեղագիտական ճարտարութեան հանգոյց խոյնը։ — Քիչ ժամանակ յառաջ, կը դրէ բժիշկ Եուլիւս Լոման՝ Ալկեմայնէ Հաուզֆրաուէն Ցայմոնկի մէջ, մի յօդուած առած եմ դրամ համրելու ջնասուց վրայ։ Ի Վաշինկթոն ազգային դրամատան վճարմանց գրասենեակին (վէղնէ) մէջ կան 120 կանայք, որ՝ ըստ եւրոպացւոց՝ կէս օրէն առաջ ժամը 9էն մինչև կէս օրէն վերջը ժամը 4, ուրիշ բան չեն ըներ այլ դրամ կը հաշուեն և սոյն գործին մէջ արագաշարժութիւն մը կը ցուցընեն։ Թէպէտ սոյն կանանց մեծագոյն մասը դեռ կենաց գարնան մէջ կը գըտնուին, սակայն ունին իրենց դիմաց վրայ դանատութիւն և նիհարութիւն։ Բաղումք՝ ձեռաց, և ոմանք դիմաց վրայ վէրքեր ունին և հիւանդ աչքեր։ Ինչ է սոյն կանանց ծանուցեալ աղետալի վիճակին պատճառը. ասոնցմէ ոմանք հիւանդութեան հետեւանօք կրսաւիպուին Թողուլ իրենց պաշտօնը։ Պատճառը՝ դրամատոմներուն աչքէն է (մինդեղ, սըշան օթու, որ ոսրսաւիպի թոյն մ'է)։ Դրամատոմք ներկուած են թուղթուղր կանաչ գոյնով մը, որով յիշեալ հիւանդութեանց երևոյթք յառաջ կուգան։ Արդարև, ըստ իմ հասմանման, թէ՛ դրամատոմներէ կանաչ գոյնին չօշափմամբ և թէ՛ գոյնին վերչնանալով օդոյն հետ խառնուելէն թունաւորութիւն մը կըրնայ յառաջ գալ։

«Վերջին տարիներու մէջ ի Գերմանիա լսած եմ թունաւորութեան բազում դէպքեր, որ տեղնուած են թունաւոր, կարելի կանաչ ներկերէ պատրաստող կարկառ աղկանց և կանանց վրայ։ Ուստի զարմանալի չէ դրամատոմ-սից պարունակած թոյնէն առողջութեան վնասուիլն։ Կան ի Սաքսոնիա գործարան՝ որ կարատադրեն արուեստական ծաղիկներ՝ տերևն ու չոտի տեսակէ և հետևաբար դիւրագին։ Սոյն գործարաններէն ծաղիկ վաճառողներ ու ծաղկեայ զարդեր կը փոխադրուին աշխարհի ամեն կողմն ազգաւոր տուներ. ասոնցմով կը զարդարեն տներնին և կը հրճուեցնեն իրենց տնեցի պաճուճանօք ծերն, երիտասարդն և մանաւանդ երիներանց առարկայներու վրայ հրճուող տըղայքն։ Ասոնց մէջ կը նշմարուին յաճախ կանաչ ներկուած փայլուն տերևներ, որոց ներքև պահուած կայ թշնամի թոյնը։ Թղթէ կամ լաթէ յօրինեալ տերևոց մեծագոյն մասը կը կրեն յոյժ թունաւոր մըկընդեղ պարունակող կանաչ։ Պէտք է նկատել թէ փոքր տղայք, ինչ որ իրենց ձեռքն անցնի, բերաննին կը դնեն և կը ծամեն, որով թունաւոր գոյնը կերթայ թուքին և ստամոքսին մէջ։ Պէտք է զգուշանալ և զգուշացընել այսպիսի ծաղիկներէ»։

×× Զինաց բժիշկ։ — Զինաստանի մէջ բժշկութիւնը չատ դիւրին է. ա՛վ որ ուզէ՝ կրնայ բժիշկ լինել չատ անդամ բժշկութեան արուեստը մի և նոյն ընտանեաց մէջ իբր ժառանգութիւն կը մնայ, և իւր հօր աշակերտ երիտասարդ բժիշկը կը կը ժառանգե թէ՛ հօրը բուժշկական արուեստն և թէ՛ դեղատունը, վասն զի Զինացի բժիշկք իրենք կը վաճառեն դեղերն։ Բուժիչ Մօնարշ, Զինաստանի բժշկութեան եղանակին վրայ գրած հետաքրքրական յօդուածին մէջ կըսէ, թէ անդ բժիշկն կը դործէ իւր արուեստն, առ ի չգոյէ լաւագունի, և այդպէս դրամ կը չահի։ Բնական է, որ այս տարօրինակ աղատութեամբ բժշկաց թիւը չատ է. բայց յայտնի է, որ փողոցի ատորին բժշկաց և Երիվիր Ջաւիին բժշկին մէջ մեծ տարբերութիւն կայ։ Հետևաբար անդ ևս բժշկութեան ամպարիշտն մէջ չատ չիչեր նիւթական և բարոյական բարձր վիճակի մը կը հասնին։ Բայց յայտնեմ, բժշկաց չատերն ալ հիւանդաց քով յարգ ու պատիւ իսկ չունին։ Ցիրաւի երթէ չը բժշկեն իրենց հիւանդները, կը ծեծուին, չատ անգամ տուգանաց կենթարկուին, և երբեմն ալ կոպաուելն. այցագնոց համար 4 դրուշէն մինչև 15 դրչ սակարկն մը կայ՝ որոց մէջ է նաև դեղօրէից հայթայթումն։ Ընդհանրապէս, բժիշկ կը կոչուին երբ հիւանդն լինդինք մահամերձ զգայ. և երթէ բժշկին այցելութենէն վերջը վիճակը ծանրանայ՝ հիւանդն լինդինի կաճառարէ դադար մը դնել։ Ցդեպ անձանց բժշկութիւն ընելն՝ հասարակաց անարգանաց տեղի տուած է։ Միայն կայսերական տան բժշկական մարմինը վարդը լինչ կաղմուածքեալ է։ Անդրանկաց բժշկաց թիւն է երեսուն, որոց երկուքը՝ կապոյտ, վերջ կամ ուրթը ճերմակ և միւսներն ալ ոսկեզօծ կոճակներ ունին։ Միայն կապուտաուորները կրնան կայսրը դարմանել. բայց չեն կրնար լուսիլ նորա հետ. ներքինեաց միջոցաւ կը տեղեկանան նորա վիճակին։ Երկնից Որդին Թիենաոտի կամ անկողնոյ մը մէջ պառկած, ձեռները երկու բժշկաց կերկնցնէ, որք կը քննեն նորա բազկերակը. և խոր մտածմանց մէջ ընկղմած պարային միայն մէկ քննութեամբ որոշել ախտն, և ծանրագանդ պատժոյ կենթարկին, եթէ երկուքն ալ մի և նոյն խորհուրդը չունենան։ Իսկ եթէ կայսրուհին կամ իշխանուհի մը հիւանդանայ, հիւանդին թևը մեռած վարագուրի մը մէջէն կը ցուցնեն, և միայն բազկերակը քննելու տեղը բաց կը թողուն։ Բժշկական այս խորհրդակցութիւնք կը նմանին Մօլիէռի կատակերգութեան։ Հասատուած է, որ չինաց բժշկութիւնը չունի այն յառաջդիմութիւնն խակ, զոր 17դ դարուն ուներ Եւրոպա։

×× Ինժենի կայսրուհին։ — Եւրոպական լրագրի մը Թղթակիցն՝ այս գահաղուրկ կայսրուհւոյն յամրընթացերի բնակած գղեակին այցելելով, նորա կենցաղավարութեան նկարագրութիւնն ըրած է, որ գաղղիացի կայսրուհւոյ մը համար ամենասարսափագին կեանք մ'է։ Թղթակիցը կը գրէ թէ նորա գրասենեակն վաճառատուած է անպետ տարի. ձի մ'անգամ չունի. կայսրուհին վարժուած է հեռուան չրջադայիլ, որով կարելի կը լինի տեսնել զինա սևազգեստ և սակաւ քօղարկեալ. ուսելիքն ալ զարդուց պէս պարզ են. առաւօտուն խահուէ մը կառնու. կէս օրին կը ճաշէ պարզապէս. 3 ժամ վերջը թէյ մը կը խմէ և 2 ժամ յետոյ կընթրէ առանձին։ Օրուան չատ ժամերն նամակագրութեամբ կամ դղեկին մօտ գտնուող մատրան մէջ յաղօթս կալով կանցունէ. պարագայքն 3 են, որոց երկուքն ազատ լինելն են։ Թղթակիցն ի վերջոյ կը յայտնէ, թէ 20 տարի յառաջ, մինչ կայսրուհին իշխանութեան կատարն հասած էր, տեսած է զինա՝ ղուարթութեամբ և դեղեցկութեամբ փայլակ, քառաձի կառքով Պուլօնեայի անտառէն անցնիլն. բայց այժմ վիշտն ու տարիքն ա՛յն աստիճան ընկճած են զինքն, որ սոսկական տառապեալ կնոջ մը տեսքն ունի. հարիւրամեայ պառաւի մը կը նմանի, մինչդեռ 58 տարեկան է։

×× Գնացուն պալատ։ — Ամերիկայէն կը գրեն, թէ մեսյն Պարսից Շահին, երկաթուղւոյ նշանաւոր սրահ-կառավարչին չքեղութիւնը դերազանց է ա՛յն կառքպատէն, զոր Պ. Բուլման ամերիկացին պատրաստել տուած է իւր նախատահութեան տակ գըտնուած Ննկարան-կառավարչոյ ընկերութեան գործարանին մէջ, և այժմ այդ ընկերութեան անօրինաց երկայր ուղևորութեան մէջ իբր թռչուն օթևան կը դործածուի։

×× Աշխարհի ամենահարուստ եղբայրներ են Նիքօլա Անդրէյեւնա մեռած է վերջերս ի Պուէնոս-Այրէս։ Ունէր 1710 քառակուսի մղոն հող, 152000 կով և 500000 ոչխար։ Մահուանէն յետոյ 2400000 անդղիական լիրա առնելիքն եղած է։

×× Հասկայ Ս. Պետրոս Եկեղեցի։ Նորոյ ծախսուած է կապարով. այդ աշխատութիւնը տեւած է 12 տարի՝ 8000 անդղիական լիրա ծախիւք. կապարեայ հին ծածկոյթն այնպէս անկատար կերպով դրուած էր, որ միշտ նորոգութիւն պէտք կը լինէր, որոյ վասն որոշուեցաւ ամբողջովին նորոգել զայն։ Նոր կապարն Սպանիայէն բերել արուած է, որոյ ծանրութիւնն է 354308 փնտ։

×× Վարշավիոյ մէջ բնակեալ երկու գերմանացիք իրարու հետ վէճի բռնուեր են թէ Պիսմարք իշխանն առնչի դէմ՝ կը խմէ թէ դարնչուր, դրաւ դրեր և իրենց խնդրոյն լուծման համար նամակաւ իշխանին դիմեր են։ Մօտերս հետևեալ պատասխանը ստացեր են, զոր իշխանին խորհրդականը դրեր է նորա հրամանաւ։ «Ն. Բարձրութիւնն ինձ յանձնեց ծանուցանել ձեզ որ ձեր վիճաբանութեան մէջ երկուքդ ալ իրաւացի կը դանէ, քանզի լաւ գաբնչուրը կը սիրէ այնչափ որչափ լաւ դինին, և չափաւորապէս երկուքն ալ կը խմէ, ի բաց առեալ երբ ինքզինք տկար զգայ, յորմամբ բնաւ չըմպեր։

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱ

Օսմանեան Կայսերական Պանքան կը ծանուցանէ հասարակութեան, թէ առաջիկայ նոյեմբեր ամսուն վաճառուած է անցեալ տարի. ձի մ'անգամ չունի. կայսրուհին վարժուած է հեռուան չրջադայիլ, որով կարելի կը լինի տեսնել զինա սևազգեստ և սակաւ քօղարկեալ. ուսելիքն ալ զարդուց պէս պարզ են. առաւօտուն խահուէ մը կառնու. կէս օրին կը ճաշէ պարզապէս. 3 ժամ վերջը թէյ մը կը խմէ և 2 ժամ յետոյ կընթրէ առանձին։ Օրուան չատ ժամերն նամակագրութեամբ կամ դղեկին մօտ գտնուող մատրան մէջ յաղօթս կալով կանցունէ. պարագայքն 3 են, որոց երկուքն ազատ լինելն են։ Թղթակիցն ի վերջոյ կը յայտնէ, թէ 20 տարի յառաջ, մինչ կայսրուհին իշխանութեան կատարն հասած էր, տեսած է զինա՝ ղուարթութեամբ և դեղեցկութեամբ փայլակ, քառաձի կառքով Պուլօնեայի անտառէն անցնիլն. բայց այժմ վիշտն ու տարիքն ա՛յն աստիճան ընկճած են զինքն, որ սոսկական տառապեալ կնոջ մը տեսքն ունի. հարիւրամեայ պառաւի մը կը նմանի, մինչդեռ 58 տարեկան է։

×× Գնացուն պալատ։ — Ամերիկայէն կը գրեն, թէ մեսյն Պարսից Շահին, երկաթուղւոյ նշանաւոր սրահ-կառավարչին չքեղութիւնը դերազանց է ա՛յն կառքպատէն, զոր Պ. Բուլման ամերիկացին պատրաստել տուած է իւր նախատահութեան տակ գըտնուող Ննկարան-կառավարչոյ ընկերութեան գործարանին մէջ, և այժմ այդ ընկերութեան անօրինաց երկայր ուղևորութեան մէջ իբր թռչուն օթևան կը դործածուի։

×× Աշխարհի ամենահարուստ եղբայրներ են Նիքօլա Անդրէյեւնա մեռած է վերջերս ի Պուէնոս-Այրէս։ Ունէր 1710 քառակուսի մղոն հող, 152000 կով և 500000 ոչխար։ Մահուանէն յետոյ 2400000 անդղիական լիրա առնելիքն եղած է։

×× Հասկայ Ս. Պետրոս Եկեղեցի։ Նորոյ ծածկուած է կապարով. այդ աշխատութիւնը տեւած է 12 տարի՝ 8000 անդղիական լիրա ծախիւք. կապարեայ հին ծածկոյթն այնպէս անկատար կերպով դրուած էր, որ միշտ նորոգութիւն պէտք կը լինէր, որոյ վասն որոշուեցաւ ամբողջովին նորոգել զայն։ Նոր կապարն Սպանիայէն բերել արուած է, որոյ ծանրութիւնն է 354308 փնտ։

×× Վարշավիոյ մէջ բնակեալ երկու գերմանացիք իրարու հետ վէճի բռնուեր են թէ Պիսմարք իշխանն առնչի դէմ՝ կը խմէ թէ դարնչուր, դրաւ դրեր և իրենց խնդրոյն լուծման համար նամակաւ իշխանին դիմեր են։ Մօտերս հետևեալ պատասխանը ստացեր են, զոր իշխանին խորհրդականը դրեր է նորա հրամանաւ։ «Ն. Բարձրութիւնն ինձ յանձնեց ծանուցանել ձեզ որ ձեր վիճաբանութեան մէջ երկուքդ ալ իրաւացի կը դանէ, քանզի լաւ գաբնչուրը կը սիրէ այնչափ որչափ լաւ դինին, և չափաւորապէս երկուքն ալ կը խմէ, ի բաց առեալ երբ ինքզինք տկար զգայ, յորմամբ բնաւ չըմպեր։

մեկէն սկսեալ չափաւ ընդունի ո՛չ փսխանակագիր և ո՛չ թուրքիոյ մէջ «շրջաբերութեան հանուած ո՛ և է թուղթ, որ կառավարութեան դրոշմը չկրեր։

—

Օսմանեան Կայսերական Պանքոյն Դալաթիոյ և Գալաթայ դրասենեակները գոյ են այսօր։

ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՈՒ

ԱՂԹԱՄԱՐԱՅ ՈՒ ՍԻՍ

Գերդ. Տ. Մատթէոս եպիսկոպոս Իզմիրլեան գրած է Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ ընդհանրական հայրապետութեան, եւ Աղթամարայ ու Սսոյ կաթուղիկոսութեանց հաստատութեան, իրաւասութեան եւ պարտուց ու պաշտամանց վրայ, պատմութեամբ՝ արձանագրութեամբ եւ հին ու նոր վաւերական պաշտօնագրութեամբ հաստատեալ գամենայն։ Ընթերցողն լիուլի ծանօթութիւն կստանայ Հայաստանեայց Հայրապետութեան եւ Աղթամարայ ու Սսոյ անցեալ եւ ժամանակակից վիճակայ վրայ։ Այնուհետեւ եմք, թէ մեծ կարեւորութիւն ու օգտակարութիւն ունի այս հրատարակութիւնը, մանաւանդ ներկայ ժամանակիս մէջ, յորում ամենայն Հայոց Հայրապետութեան դերագոյն գահն թափուր կը գանուի, Սսոյ կաթուղիկոսական խնդիրն կը յուզուի դեռ եւ Պալաժենիայի բարեփոխութեան վրայ կխօսուի։ Գեր. Իզմիրլեան քաջ հետաղօտած ու իմաստասիրած է գոյս ամենայն, եւ լուսաւոր ճանօթութիւններ կրնծայէ հեռանցնին Հայոց։ Գրքին սկիզբը դրուած ցանկը աչքէ անցուցողն պիտանանէ, թէ օ՛րչափ նշանաւոր անցքեր նշանակեալ են խնամով, եւ քանի՛ նըշխրատական ու մեծարելի է Հայկական հարստութեանց միակ մնայորդն եղող Հայրապետութիւնն։ Կարժէ, որ ամեն Հայ ունենայ հատ մը. կարժէ որ ամեն Հայ թանգարանի մէջ դլխաւոր տեղ մը բռնէ այս Գիրքը։

Կգտնուի լրագրոյս Գրասենեակը, Պօլիս Պալըդ-բազար Նաֆիյէ-խանի վերի յարկ թիւ 16. Պաղէշ-գարու Ջըբաճեան Պօղոս ազգի խանութը։ Կը բաղխանայ 1300 երեսներէ։

PILULES HOLLOWAY.

ԴԵՂԱՀԱՏՈՒԿ ՀՈՒԼԼՕՈՒԷՅԻ

Լեարդի, ստամոքսի եւ ափիքներու ամեն տեսակ անկարգութեանց համար խիստ ընտիր է սոյն դեղահատը, ամեն չղջային տկարութեան ուժաթափութեան եւ տխրութեան համար. կը չնչէ եւ անհետ կընէ ամեն տեսակ անչափաւորութեանց հետքերը։ Սրտի եւ երիկամանց վրայ օգտակար ազդեցութիւն մը ունի. արիւնը մաքրելով՝ նորա խանգարեալ վիճակը կը կանոնաւորէ եւ զրգռելով կենսական գործարանները կը զօրացնէ։ Իւր դեղական մեծ ազդեցութեամբ սրտախառնութիւն, կծուցուիլ, մաղձային հիւանդութիւններ, որովայնի մէջ լցուած կաղիք, դլխի ցաւեր կվանէ, մարսողութիւնը կյառաջաւորի, եւ մարմինը մաքրութեամբ բոլոր այն աղտեղութիւններէ որ չատ անգամ զանազան հիւանդութեանց բուկըզնապատճառ կըլլան, առողջ ուժեղ եւ բնական դիրքը կդգնուի։

ONCUENT HOLLOWEY

ՍՊԵՂԱՆԻ ՀՈՒԼԼՕՈՒԷՅԻ

Մարթային հիւանդութիւն եւ վերք բուժելու մասին ունեցած պատասխանատուութեանցը չհաւատարիր քանաւ ուրիշ դեղ մը։ Հին կամ նոր վերք, ուռկոք, քաղցկեղ (չէրչէնէ), արունից եւ ատամնց վերքեր կամ բորոտին կանցնին եւ կամ կրաւանան։ օգտակար է նաեւ հարբուխի, հազի, սրտի բարախտան, մանաւանդ յօդացաւ (եէկ) ըստ ամենայն հաւանութեան։ Իւր կազդուրիչ եւ զօրաւոր ազդեցութեամբը խոյ (աբրաճա) հիւանդութեան ազատանիչ զօրութիւնը ինչ ատեիճան որ ըլլայ կը դիմադրաւէ։

Այս դեղերուն գործածութեան եղանակը նշանակուած է իւրաքանչիւր տուփի վրայ, որ կգտնուի ամեն դեղավաճառներու քով, եւ մանաւանդրապէս Պաղէշ-գարու Թաչ-խանի կողմերը Պ. Գասպարեանի դեղարանը, Թիւ 7, կը ծախուի։

Աւելի տանել ուզողը կը հրաւիրուի առ հեղինակն ամէնօր Հոլլօուէյ ի Լոնտոն Օքսֆօրտ փողոց Թիւ 533։

ՏՆՕՐԻՆ ԵՒ ՏԷՐ

Հ. Ս. ԱԼԱՖԱՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. Ս. Ղ. ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.
Բիզա-փաշա խան թիւ 3